

MAATALOUDEN TUTKIMUSKESKUS

LOUNAIS-SUOMEN KOEASEMAN TIEDOTE N:o 1

Jaakko Köylijärvi:

— Tuloksia kevätiljalajikkeista 1967—74

— Herneen viljelytekniikka ja lajikkeet 1970—74

MIETOINEN 1975

Jaakko Köylijärvi:	sivu
1. Viljakasvilajien ja herneen vertailu Lounais-Suomessa	i
2. Kevätviljalajikkeet	3 - 14
2.1 Kevätvehnä	3
2.2 Ohra	6
2.3 Kaura	11
2.4 Suositeltavat kevätilja- ja hernelajikkeet Lounais-Suomeen	14
3. Herneen viljelytekniikka ja lajikkeet	15 - 23
3.1 Hernelajikkeet	15
3.2 Herneen tukikasvit	17
3.3 Herneen typpilannoitus	21
3.4 Herneen kylvötiheys eli siemenmäärä	21
3.5 Herneen viljely rehuksi	22

1. Viljakasvilajien ja herneen vertailu Lounais-Suomessa.

Vuosina 1970-74 viljakasvien ja herneen keskimääräiset sadot ovat muodostuneet Varsinais-Suomen maatalouskeskuksen alueella oheisen taulukon mukaisiksi. Asetelman luvut on laskettu seuraavien perusteilla:

Hehtaarisadot on saatu maatilahallituksen julkaisemista satotilastoista, samoin moitteettoman sadon prosenttiosuudet. Sato on muunnettu markoiksi hinnoittamalla ruokaherneen tai leipäviljan hintaiseksi moitteettoman sadon osuus kokonaissadosta ja loppuosa reuherneen tai reuviljan hintaiseksi. Ohran ja kauran koko sadosta on käytetty samaa hintaa. Yleensä yksikköhinnat on saatu lisäämällä vuoden 1973/74 keskimääräiseen tuottajahintaan kevään tuloratkaisussa sovitut korotukset. Ruokaherneen hinnaksi on saatu 1,60 mk/kg vähentämällä valtion viljavaraston 2,00 mk/kg tukkuhinnasta kaupan palkkio (10 %) ja sadon laadusta vähennystä (10 %). Herneen siemenen hintana on käytetty 3,40 mk/kg, vehnän 1,15 mk/kg, ohran 0,95 mk/kg, kauran 0,90 mk/kg ja rukiin 1,20 mk/kg.

Taulukko 1. Viljakasvien ja herneen vertailu. V-S maatalouskeskus 1970 - 74

	Herne	Kevätvehnä	Ohra	Kaura	Ruis	Syysvehnä
Sato kg/ha	2200	2640	2770	2770	2280	2720
Moitteetonta %	70	82	86	86	90	94
Hinta p/kg	160+68	68+55	54	50	76+55	68+55
mk/ha	2910	1735	1495	1385	1685	1830
Suhdel.	168	100	86	80	97	105
Siemen mk/ha	750:-	290:-	210:-	170:-	170:-	250:-
Nettosato mk/ha	2160:-	1445:-	1285:-	1215:-	1515:-	1580:-
Suhdel.	149	100	89	84	105	109

Vuonna 1974 Varsinais-Suomessa saatiin suhteellisesti suurimmat sadot kevätvehnästä, ohraasta ja kaurasta. Myös herne antoi edellisten vuosien keskiarvoa vastaavan sadon. Sen sijaan rukiin ja syysvehnän sato jäi normaalia pienemmäksi. Kevätvehnän sato kärsi varsin suurilla laatutappioilla ja leipäviljaksi kelpaavan sadon osuus

oli vain 53 % eli vuosien 1970-74 selvästi pienin. Ruokaherneen osuus koko hernesadosta oli vain 42 %. Vuosi 1974 pienensikin selvästi kevätvehnällä ja herneellä moitteettoman sadon osuutta kokonaissadosta.

Edellämämainituin perustein markkoiksi muunnetut hehtaarisadot ovat olleet 1970-74 suunnilleen yhtäsuuria kevätvehnällä, syysvehnällä ja rukiilla. Sen sijaan ohran sato on jäänyt 14 % ja kauran 20 % pienemmäksi kuin kevätvehnän sato. Toisaalta hernesadon markkoiksi muunnettu arvo on ollut yli 60 % suurempi kuin kevätvehnän. Kun kokonaissadosta vähennetään siemenkustannus, pienenevät herneen ja kevätvehnän sekä toisaalta rehuviljojen ja kevätvehnän väliset erotukset.

Eri viljakasveista koko maatalouskeskuksen alueella saadut keskisadot eivät liene täysin vertailukelpoisia keskenään. Ohran ja kauran lannoitus on keskimäärin vähän pienempi kuin vehnän ja niitä viljeltäneen myös keskimäärin heikkotuottoisemmillä mailla kuin vehnää, ruista ja hernettä. Täysin samoissa olosuhteissa samalla lannoituksella viljeltynä tulos ohrasta ja kaurasta muodostuneekin vähän edullisemmaksi kuin taulukon luvut osoittavat. Vuosina 1970-74 saadut herneen keskimääräiset sadot puoltavat sen viljelyn jatkamista ja lisäämistä nykyisin hinnoin ja laatuvaatimuksin edellyttäen, että ruokaherneeksi kelpaamattomat erät saadaan markkinoiduksi rehuherneenä hinnalla, jossa herneen suuri valkuaispitoisuus on otettu huomioon.

Taulukkoon 2 on laskettu Lounais-Suomen koeaseman eri viljalajien savimaalla olleista lajikekokeista keskisadot vuosina 1968-1974. Lajikkeet ja yksikköhinnat selviävät taulukosta. Kokeet eivät ole olleet aina rinnakkain, mutta keskimäärin lähes samanlaisissa olosuhteissa.

Kiri-herneen sato on ollut savimaalla sama kuin Ruso-kevätvehnän, kun taas muiden viljalajien sadot ovat olleet niitä suurempia. Eriyisen suuria satoja on viime vuosina saatu kaurasta savimaalla olleissa kokeissa. Tulos osoittaa, että markkoiksi muunnettu sato on jäänyt pienimmäksi Ruso-kevätvehnällä. Se onkin kolmena vuonna seitsemästä kärsinyt selvästi enemmän kuivuudesta

Taulukko 2. Viljakasvien ja herneen vertailu. Lounais-Suomen koe-
aseman aito- ja hietasavi 1968 - 74 (7 vuotta).

	Herne	Kevät- vehnä	Ohra	Kaura	Ruis	Syys- vehnä
	Kiri	Ruso	Karri	Ryhti	Voima	Vakka
Sato kg/ha	3330	3420	4640	5460	3570	4240
Suhdel.	97	100	136	160	104	124
Hinta p/kg	160+68	66	54	50	75	67
mk/ha	3800:-	2260:-	2510:-	2730:-	2680:-	2840:-
Suhdel.	168	100	111	120	118	125
Siemen mk/ha	730:-	290:-	210:-	170:-	170:-	250:-
Nettosato mk/ha	3070:-	1970:-	2300:-	2560:-	2510:-	2590:-
Suhdel.	156	100	117	130	127	131

kuin muut kevätiljat. Poutivia savia onkin ensi sijassa pidet-
tävä syysviljoille sopivina. Syysviljojen aikaisempaa pienempi
ero kevätiljoihin johtuu viime talven jäätikkötuhoista.

Hernesadon suhdeluku kevätevehnäsatoon on ollut koeaseman savel-
la sama kuin maatalouskeskuksen alueella. Herne on menestynyt
vuosina 1970-74 koeasemalla erittäin hyvin. Kokeet on korjattu
puumurilla, jolloin keskimäärin joka toinen vuosi on saatu ruoka-
herneen nykyiset laatuvaatimukset täyttävää satoa. Tämä on tuot-
tolaskelmissa otettu myös huomioon.

2. Kevätviljalajikkeet

2.1 Kevätvehnä

Kevätvehnän lajikekokeita on ollut vuosittain aito- tai hietasavel-
savella, jossa pohjamaan pH on yli 6.5 ja liejusavella, jossa pH
on alle 5.5. Keskimääräiset viljavuusluvut 1967-74:

Aito- ja hietasavi: pH 6.2, Ca 2500, K 320, P 13.5 ja Mg 700 mg/l.
Liejusavi: pH 5.2, Ca 1100, K 210, P 10.9 ja Mg 150 mg/l.

Lannoitus rivilannoittimella 75-100 kg/ha typpeä maan fosfori- ja ka-
livojen mukaan joko typpirikkaana (20-10-10) tai tasaväkevänä
(15-15-15) super Y-lannoksena. Savimaan kokeisiin on ollut yhdistet-
tynä korjuuaikatutkimus lajikkeiden sakoluvun kestävyuden selvittä-
miseksi.

Taulukko 3. Kevätvehnälaajikkeiden jyväsadot savimaalla 1967-74

Lajike	1971	1972	1973	1974	1967 - 74		
					Koe- vuosia	kg/ha	suhdel.
		Ruso = 100					
Ruso	4380	4460	4090	3510	8	3360	100
Tähti	102	112	103	120	8	3670	109
Apu	81	82	93	89	6	2930	87
Svenno	97	98	103	-	6	3350	100
Touko	92	90	93	-	7	3170	105 94
Veka	102	103	108	116	7	3420	102
Drabant	-	-	124	125	2	4170	124
Jo 8045	-	101	97	116	3	3500	104
Hja 10145	92	100	105	111	4	3400	101
WW 13523	-	119	111	113	3	3840	114

Ruson jyväsato on ilmoitettu kg/ha ja muiden sadot suhdelukuina (prosentteina) Ruson sadosta.

Taulukko 4. Tuloksia kevätvehnälaajikkeiden ominaisuuksista 1967-74

Lajike	Lako %	Kasvu- aika d	Sakoluku			Valk. ¹⁾ %	Kostea ²⁾ sitko
			Alussa	Sateen jälkeen	Myöhemmin		
Ruso	18	98	312	172	126	14.8	41
Tähti	18	+6	331	260	219	15.8	51
Apu	46	-3	256	96	76	16.3	49
Svenno	33	+5	264	152	96	15.6	50
Touko	40	+3	317	246	153	15.4	45
Veka	34	+5	264	152	97	14.8	41
Drabant	?	+6	304	267	169	(14.2)	-
Jo 8045	5	+4	315	309	213	15.3	44
Hja 10145	29	+1	269	139	95	16.2	46
WW 13523	14	+7	270	268	191	15.1	49

1) Vuosien 1968-73 tulos, 2) Vuosien 1971-73 tulos

Hja 10145 ollut kokeissa 4 vuotta, Jo 8045, WW 13523 kolme vuotta ja Drabant 2 vuotta, joten niiden tulos täysin verrannollinen vain mit-
tarilajikkeeseen Rusoon.

Taulukko 5. Tuloksia kevätvehnälajikkeista liejusavella 1967-74

Lajike	Jyväsaato					Lako %	Kasvu- aika	Sako- luku
	1972	1973	1974	1967 - kg/ha	74 sl.			
Ruso	4440	4170	4070	3820	100	19	96	270
Tähti	113	100	125	3990	105	19	+6	320
Svenno	103	91	-	3500	92	29	+5	215
Touko	94	90	-	3500	92	28	+3	307
Veka	108	102	122	4010	105	32	+4	230
Jo 8045	-	100	124	(4270	112)	-	+5	312
Hja 10145	104	89	112	3890	101	22	+3	252
Hja 11293	-	79	88	3170	83	-	-1	216

Jo 8045 ollut kokeissa vain 3 vuotta, Hja 10145 ja Hja 11293 2 vuotta, joten niiden tulos täysin verrannollinen vain mittarilajikkeeseen Rusoon.

Koeaseman tulosten perusteella Lounais-Suomeen viljeltäviksi voidaan suositella ensi sijassa Rusoa ja Tähteä. Ruso on melko aikainen, kun taas Tähti on myöhäinen, viime vuosina ollut jopa päivän myöhäisempi kuin Svenno. Tähti on ollut kokeissa satoisin voittaen tässä suhteessa Ruson aito-hietasavella 9 prosentilla ja liejusavella 5 prosentilla. Kummatkin ovat pysyneet hyvin pystyssä ja selvästi paremmin kuin Veka, Apu, Svenno ja Touko.

Tähden sakoluku on pysynyt sateissakin hyvin korkealla. Pitkienkin sadekausien jälkeen Tähden sakoluku on ollut keskimäärin yli 200. Ruso on tässä suhteessa keskinkertainen lajike, vaikka sen sakoluku käytännössä kesällä 1974 laskikin nopeasti hylkäysrajalle ja sen alapuolelle. Tämä johtui yli viikon jatkuneista jokapäiväisistä sateista juuri kun Ruso oli valmistunut puintikelpoiseksi. Ainoastaan Tähden ja todennäköisesti myös Touon ja Drott'in sakoluku olisi säilynyt Rusoa paremmin samassa tuleentumisvaiheessa yhtä runsaissa sateissa. Ruson sakoluku on joka tapauksessa selvä parannus aikaisemmin yleisesti viljeltyyn Norrönaan verrattuna. Tähti on ollut koeasemalla aito-hietasavella satoisampi ja liejusavella yhtä satoisa kuin Veka. Vekan sakolukuominaisuudet ovat olleet suunnilleen Svennon luokkaa, siis heikohkot. Apu ja Touko eivät ole olleet sadossa kilpailu-

kykyisiä Ruson ja Tähdän kanssa. Näin pakostakin joudutaan viljelyssä kahteen lajikkeeseen, melko aikaiseen Rusoon ja myöhäiseen Tähteeseen.

Uusia kevätvehnälaajikkeita tuskin saataneen lähiaikoina. Ruotsalainen Drabant on antanut 1973-74 suuria satoja ja sillä on ollut hyvä sakoluku vielä myöhäisessä vaiheessa, mutta se on tuleentunut vähintään yhtä myöhään kuin Tähti. Kotimaisista linjoista tällä hetkellä lupaavimmalta näyttää Jo 8045. Lähinnä kaivattaisiin hyvälaatuista, viljelyvarmaa ja vähän Tähteä aikaisempaa lajiketta. Terve-tullut olisi myös uusi aikainen lajike Avun korvaajaksi.

2.2. Ohra

Taulukko 6. Ohralajikkeiden jyväsadot aito-hietasavella 1968-74

Lajike	1972	1973 Paavo = 100	1974	Keskimäärin Koevuosia	1968 - 74 kg/ha	suhdel.
Paavo	6050	6030	5580	7	4830	100
Karri	67	87	83	7	4630	96
Ingrid	88	86	91	7	4880	101
Pomo	91	93	96	7	4500	93
Hankkija 673	79	89	97	7	4460	92
Suvi	88	87	84	3	(4170)	86)
Pirkka	80	74	76	7	3640	75
Etu	85	78	-	6	4120	85
Ansgar	85	85	94	5	4840	100
Birgitta	87	69	87	7	4080	85
Wing	84	90	90	3	(4250)	88)
Eva	96	87	96	4	(4400)	91)
Jo 1062	92	99	103	4	4790	99
Jo 1086	84	72	91	4	3880	80
Jo 1012	79	75	99	3	(4060)	84)
Jo 1087	94	92	89	3	(4420)	92)
Hja 34003	81	91	100	5	4980	103
Hja 34715	81	86	73	5	3790	78
Hja 33860	81	89	102	4	4380	91
Sv 67529	95	74	89	3	(4170)	86)

Taulukossa vertailukelpoisia ovat keskitulokset lajikkeista, jotka ovat olleet kokeissa 5-7 vuotta. Samoin 4 vuotta ja 3 vuotta kokeissa olleiden lajikkeiden keskitulokset ovat keskenään vertailukelpoisia, mutta muista lajikkeista vain Paavoon.

Taulukko 7. Ohralajikkeiden jyväsadot liejusavella 1968-74

Lajike	1972	1973	1974	Keskimäärin Koevuosia	1968 - 74 kg/ha	suhdel.
	Paavo = 100					
Paavo	5990	3470	5820	7	4800	100
Karri	79	96	70	7	4310	90
Ingrid	70	69	80	7	3670	76
Pomo	94	100	109	7	4580	95
Hankkija 673	89	88	110	7	4660	97
Suvi	87	100	99	4	4410	92
Pirkka	83	97	99	7	4240	88
Etu	-	91	-	5	4320	90
Ansgar	73	68	86	5	3710	77
Birgitta	-	57	77	6	3500	73
Wing	78	66	84	3	3720	78
Eva	82	67	79	4	3540	74
Jo 1062	100	123	110	4	5210	109
Jo 1086	92	88	101	4	4380	91
Jo 1012	83	62	96	3	3990	83
Jo 1087	84	115	101	3	4880	102
Hja 34003	85	98	99	5	4450	93
Hja 34715	82	85	92	5	4160	87
Hja 33860	83	65	89	4	3800	79
Sv 67529	99	91	105	3	4790	100

Täysin vertailukelpoisia ovat tulokset, joissa on yhtä monta koevuotta, mutta muutkin ovat lähes vertailukelpoisia.

Ohran lajikekokeita on ollut koeasemalla sekä aito-hietasavella että liejusavella kuten kevätvehnän lajikekokeita. Näin kevätvehnän, ohran ja kauran lajikekokeiden tulokset ovat vertailukelpoisia.

Viljavuusluvut ovat olleet keskimäärin 1968-74 seuraavat:

Aito-hietasavi pH 6.2, Ca 2600, K 300, P 13.9, Mg 700.

Liejusavi pH 5.1, Ca 1100, K 220, P 11.5, Mg 200.

Lannoitus on ollut liejusavella 75-100 kg/ha tyyppiä tasaväkevää (15-15-15) tai normaali (15-20-15) super Y-lannosta rivilannoittimella. Aito-hietasavella lannoitus on ollut 1968-71 suunnilleen sama kuin liejusavella. Vuosina 1972-74 aito-hietasavella on ollut kaksi

Taulukko 8. Tuloksia ohralajikkeiden ominaisuuksista 1967-74

Lajike	Lako %	Kasvu- aika d	Tjp g	Hlp kg	Valk. ¹⁾ %
Paavo	39	84	35.1	62.5	12.2
Karri	48	+6	44.5	67.4	12.9
Ingrid	31	+6	46.6	69.7	13.8
Pomo	18	+1	40.9	64.1	12.9
Hankkija 673	33	-4	35.9	62.9	13.5
Suvi	26	-5	36.2	63.4	13.6
Pirkka	43	-2	40.4	64.0	15.4
Etu	12	0	37.4	64.6	13.9
Ansgar	27	+7	45.5	68.1	14.1
Birgitta	19	+5	48.9	67.6	15.1
Wing	34	+7	44.7	68.2	14.3
Eva	19	+5	46.8	67.6	15.0
Jo 1062	34	+2	34.9	61.9	12.5
Jo 1086	30	+4	48.1	66.0	14.9
Jo 1012	17	+6	56.6	68.4	14.2
Jo 1087	23	+2	41.2	66.5	14.2
Hja 34003	18	+7	41.7	67.8	14.2
Hja 34715	8	-4	35.0	63.3	14.3
Hja 33860	27	+6	48.3	68.2	14.2
Sv 67529	16	-1	39.5	64.6	14.7

1) Vuodet 1968 - 73

lannoitustasoa 80 ja 160 kg/ha typpeä, jolloin käytetyt lannoitemäärät olivat 400 ja 800 kg/ha typpirikas (20-10-10) super Y-lannosta. Varsinaiseen lajikevertailuun on otettu 80 kg:n typpitaso.

Taulukoiden 6 ja 7 mukaan Paavo on ollut edelleen yksi satoisimmista lajikkeista. Paavon korsi ei ole kuitenkaan kovin vahva, mutta lähinnä Paavon heikkoutena on mainittava jyvän pieni valkuaispitoisuus (taulukko 8).

Vuosina 1972-74 Karri on menestynyt selvästi heikommin kuin aikaisempina vuosina. Karrin heikkoutena on ollut nimenomaan aikainen lakoutuminen, runsas jälkiversonta sekä hyvänä puolena viihtyvyys ja melko hyvä tähkäidännän kestävyys. Koska Karri jo kolmannen kerran peräkkäin tuotti pettymyksen, on syytä harkita sen korvaamista muilla lajikkeilla.

Hyvien kasvupaikkojen mallasohraksi voidaan suositella Ingridiä. Se on ollut Karria aikaisempi ja lujakortisempi sekä pystynyt aito-hietasaven kokeissa suurempiin satoihin kuin Karri.

Pomo on yltänyt viime vuosina suhteellisesti parempiin satoihin kuin aikaisemmin. Pomo on lakoutunut melko vähän. Myös liejusavella se on menestynyt varsin hyvin. Pomon viljelyä on syytä lisätä. Kuivalle kasvupaikalle ei voida suositella Pomoa, ellei ole mahdollisuuksia sadetukseen.

Yleisesti viljellyn Otran aikaisuusluokkaa on Hankkija 673, jota voidaan suositella Otran korvaajaksi, vaikka lajike on lakoutunut melko paljon. Huomattavasti Hankkija 673 lujakortisempi on yhtä aikainen Suvi-ohra, jonka sato on kuitenkin jäänyt Hankkija 673:n satoa pienemmäksi.

Pomon ohella Birgitta ja Etu ovat olleet kuivuuden arkoja ja siten soveltuvat yleensä huonosti viljeltäviksi Lounais-Suomen savi- mailla. Birgitan valkuaispitoisuus on ollut yleensä korkea. Siinä suhteessa on ollut samanlainen uusi ruotsalainen tulokas, Eva, joka koeaseman aito-hietasavella on antanut suurempia satoja kuin Birgitta.

Uusina Ingrid-ohran korvaajina on laskettu Ruotsissa kauppaan Wing ja Ansgar. Koeasemalla ne eivät ole olleet juuri missään suhteessa Ingridiä parempia. Ingrid, Wing, Ansgar, Birgitta ja Eva ovat olleet selvästi arkoja maan happamuudelle.

Pirkka on arvokas entsyymimaltaan tuottaja. Valitettavasti Pirkkan sato on ollut vaatimaton ja sen korsi helposti lakoutuva.

Uusina huomioon otettavina linjoina voidaan mainita Jo 1062 ja Hja 34003.

Vuosien 1972-74 lajikekokeissa 80 kg:n ja 160 kg:n typpitasoilla on voitu todeta lisätyn typpilannoituksen joko lisänneen tai vähentäneen satoja ja keskimäärin on saatu sadonlisäystä 60 kg/ha (Taulukko 9).

Typpilannoituksen lisääminen on pienentänyt Karrin satoa 500 kg/ha, mutta myös Ingridin sato on pienentynyt 200 kg:lla. Tämä on erityisesti syytä ottaa huomioon viljeltäessä Ingridiä ja Karria mallasohraksi. Selvimmin typpilannoituksen lisäys on suurentanut Birgitan, Pomon ja Hankkija 673:n satoa. Tulosta ei voida pitää vielä kovin luotettavana.

Typpilannoituksen lisäys on lisännyt sadon kuiva-aineen valkuais-

Taulukko 9. Typpilannoitus ja ohralajikkeet aito-hietasavella vuosina 1972-74.

Lajike	Jyväsato		kg/ha muutos	Lako-%		Valkuais-%		1972-73 muutos
	80 N 400 Ytr	160N 800 Ytr		80 N 400 Ytr	160N 800 Ytr	80 N 400 Ytr	160N 800 Ytr	
Paavo	5890	5810	- 80	53	58	12.2	12.8	+0.6
Karri	4640	4140	-500	71	79	13.2	15.5	+2.0
Ingrid	5180	4980	-200	56	57	14.1	15.0	+0.9
Pomo	5500	5760	+260	29	50	13.5	14.9	+1.4
Hankkija 673	5200	5450	+250	51	56	13.8	14.3	+0.5
Suvi	5080	5250	+170	35	41	13.5	13.9	+0.4
Pirkka	4510	4720	+210	53	59	14.6	14.2	-0.4
Ansgar	5170	4960	-210	53	55	13.4	14.4	+1.0
Birgitta	4760	5060	+300	46	53	15.2	15.0	-0.2
Wing	5180	5200	+ 20	48	68	14.0	14.6	+0.6
Eva	5450	5540	+ 90	31	41	14.9	16.1	+1.2
Jo 1062	5750	5850	+100	45	59	11.5	13.5	+2.0
Jo 1086	4840	5170	+330	51	54	14.7	14.9	+0.2
Jo 1012	4950	5020	+ 70	28	51	12.9	14.1	+1.2
Jo 1087	5390	5850	+460	32	44	13.7	14.4	+0.7
Hja 34003	5320	4970	-350	26	38	14.9	15.4	+0.5
Hja 34715	4720	4940	+220	17	28	13.7	14.6	+0.9
Hja 33860	5320	5230	- 90	43	46	14.4	16.0	+1.6
Sv 67529	5080	5160	+ 80	13	25	14.8	15.0	+0.2

pitoisuutta 0.8 prosenttiyksiköllä, mikä on eduksi rehuviljan tuotannossa mutta haitaksi mallasohran viljelyssä. Lajikkeiden välisiä eroja ei voida tässä suhteessa pitää vielä luotettavina.

Ohran lajikevalikoima on hyvin runsas eikä mitään lajiketta voi nimetä yleisohraksi. Aikaisemmin koeasema on sellaiseksi suositellut lähinnä Karria. Karrin runsas lakoutuminen viime vuosina, ja osittain siitä johtunut suhteellisesti pienempi sato pakottavat tältä osin tarkistamaan suositusta. Lajikevalinta riippuu tilan olosuhteista ja ohran käyttötarkoituksesta. Mallasohraksi suositeltavin on Ingrid, kunhan kasvupaikka on hyvässä kunnossa. Vähän heikommille ja hapanpohjaisille maille soveltuu Karri. Pomon viljelyä on syytä lisätä, kuivilla maille sen viljelyä tulee välttää, ellei ole sadetusta. Aikaisiksi rehuohraksi soveltuu Hankkija 673 ja nurmen suojaviljäksi Suvi, eikä Paavonkaan antamaa suurta satoa ole syytä unohtaa.

2.3 Kaura

Kauran lajikekokeita on ollut molemmilla koeaseman maalajityypeillä, jäykällä aito-hietasavella ja liejusavella, kuten muillakin kevätiljoilla. Viljavuusluvut ovat olleet keskimäärin seuraavat:

Aito-hietasavi: pH 6.3, Ca 2670, K 290, P 14.2 ja Mg 670.

Liejusavi: pH 5.2, Ca 1150, K 220, P 10.5 ja Mg 140.

Lannoitus on ollut sama kuin ohran lajikekokeessa, samoin vuosina 1972-74 aito-hietasaven kauran lajikekokeissa on ollut kaksi lan-

Taulukko 10. Kauralajikkeiden jyväsadot aito-hietasavella 1966-74

Lajike	1972	1973	1974	Keskimäärin	1966 - 74	
	Hannes = 100			koevuosia	kg/ha	suhdel.
Hannes	5280	4980	6780	9	4730	100
Ryhti	115	118	105	9	5040	107 ^x
Risto	110	109	99	5	4960	105
Sisu	109	110	96	9	4980	105 ^x
Heikki (Jo 0770)	105	106	101	9	4890	103 ^x
Reima	109	113	96	5	4850	103
Hankkija 773	104	104	98	5	4830	102
Tiitus	100	92	99	9	4440	94 ^{xxx}
Sofi (WW 16826)	107	103	102	4	4820	102
Hja 31914	88	99	91	3	4350	92

Taulukko 11. Kauralajikkeiden jyväsadot liejusavella 1966 - 74

Lajike	1972	1973	1974	Keskimäärin	1966 - 74	
	Hannes = 100			koevuosia	kg/ha	suhdel.
Hannes	4980	3650	6570	10	5030	100
Ryhti	110	115	103	10	5310	106 ^{xx}
Risto	112	100	99	5	5180	103
Sisu	113	103	94	9	5180	103
Heikki (Jo 0770)	110	101	101	10	5110	102
Reima	114	92	101	5	5150	102
Hankkija 773	107	98	103	5	5090	101
Tiitus	108	98	96	9	4920	98
Sofi (WW 16826)	97	101	103	4	5070	101
Hja 31914	97	87	93	3	4670	93

Taulukko 12. Tuloksia kauralajikkeiden ominaisuuksista 1970-74

Lajike	Lako-%	Kasvu- aika d	Kor- keus cm	Tjp g	Hlp kg	Kuori- %	Valk. %
Hannes	34	93	90	31.6	50.0	20.6	14.1
Ryhti	22	+5	98	35.7	53.3	21.6	13.9
Risto	31	+5	86	34.2	50.9	21.3	13.6 ^x
Sisu	45	+6	97	32.7	51.0	21.3	14.2
Heikki	36	+3	95	32.1	50.5	20.0	13.7
Reima	28	+2	93	31.8	51.8	21.8	13.7
Hankkija 773	41	+2	88	33.5	50.7	21.6	14.1
Tiitus	33	-2	88	31.3	52.7	22.7	15.4 ^{xxx}
Sofi	25	+3	81	31.1	49.2	22.6	13.2
Hja 31914	28	0	84	35.9	50.9	21.0	14.9 ^x

noitustasoa 400 kg/ha ja 800 kg/ha typpirikas (20-10-10) super Y-lannosta vastaten 80 ja 160 kg/ha typpeä. Tulokset on koottu taulukoihin 10-13, jolloin aito-hietasaven lajikevertailuun on otettu 80 kg:n typpitaso. Taulukkojen luvut on laskettu MTTK:n laskentatoimistossa parivertailutestiä käyttäen.

Kauralajikkeista Ryhti soveltuu Lounais-Suomeen parhaiten yleislajikkeeksi. Viime vuosina Ryhti on ollut satoisin lajike voittaen satoisuudessa Sisunkin. Ryhti on lakoutunut selvästi muita vähemmän. Ryhti on kuitenkin liian myöhäinen, jotta sitä varauksetta voitaisiin joka paikassa viljellä. Erityisesti myöhäisyys ja liian pitkä korsi rajoittavat Ryhdin viljelyä multa- ja turvemaidilla. Ryhti voi joka tapauksessa täysin korvata Sisun käytännön viljelyksiltä.

Riston sato on ollut koeaseman kokeissa 1970-74 2-3 % pienempi kuin Ryhdin. Vaikka sen korsi on selvästi lyhyempi kuin Ryhdin, on se lakoutunut kuitenkin enemmän. Ristoa voitaneen pitää melko hyvänä lajikkeena, joka menestyy suhteellisesti paremmin hietamaille kuin savimaille. Ainakin Satakunnan koeaseman hiedalla Risto on menestynyt hyvin.

Noin vuoden sisällä on laskettu kauppaan kolme uutta lajiketta, Hankkija 773, Reima ja Heikki (Jo 0770), joiden kasvuaika on 2-3 päivää Hannesta pitempi ja saman verran Ryhtiä lyhyempi. Niiden satoisuus on ollut koeasemalla 2-3 prosenttia suurempi kuin Hanneksen, mutta 3-5 % pienempi kuin Ryhdin. Reima on pysynyt melko hyvin pys-

Taulukko 13. Typpilannoitus ja kauralajikkeet aito-hietasavella vuosina 1972-74.

Lajike	Jyväsato kg/ha			Lako-%		Valkuais-%		1972-73 muutos
	80 N	160N	muutos	80 N	160N	80 N	160N	
	400 Ytr	800 Ytr	lisä- lann.	400 Ytr	800 Ytr	400 Ytr	800 Ytr	
Hannes	5680	5630	- 50	41	57	14.4	14.2	-0,2
Ryhti	6350	5980	-380	22	31	14.2	14.6	+0.4
Risto	5970	5640	-330	33	42	13.7	14.0	+0.3
Sisu	5930	5630	-300	51	60	14.0	13.9	-0.1
Heikki	5880	5860	- 20	29	46	13.5	14.5	+1.0
Reima	5980	5760	-220	28	34	14.0	14.6	+0.6
Hankkija773	5790	5670	-120	46	58	14.5	15.6	+1.1
Tiitus	5530	5170	-360	36	51	15.7	16.8	+1.1
Sofi	5900	5580	-320	22	26	13.9	14.2	+0.3
Hja 31914	5270	5060	-210	27	35	14.8	15.6	+0.8

tyssä, mutta Hankkija 773 ja Heikki eivät ole osoittautuneet lujakortiseksi. Heikin erityispiirre on jyvän ohut kuori. Kuori-% on ollut selvästi pienempi kuin Hanneksella. On kuitenkin todettava, että Hankkija 773, Reima ja Heikki eivät ole tuoneet mitään selvästi uutta ja entistä parempaa kauran lajikevalikoimaan Lounais-Suomessa.

Hannes on edellisiä aikaisempi, ohutkuorinen yleiskaura. Pitemmän kasvuajan vuoksi uusi Hankkija 773 ei voi sitä korvata, koska näin joudutaan viljelemään yhä enemmän entistä myöhäisempiä lajikkeita. Aikaisin kauroista on Tiitus, jonka aikaisuusero Hannekseen on ollut kaksi päivää. Tiituksen sato on jäänyt 2-6 % pienemmäksi kuin Hanneksen ja 8-13 % pienemmäksi kuin Ryhdin. Vaikka Tiitus on paksukuorinen, on jyvän valkuaispitoisuus kuitenkin korkeampi kuin useimpien muiden lajikkeiden.

Vuosien 1972-74 kokeissa aito-hietasavella lannoituksen lisääminen 400 kg:sta 800 kg:aan typpirikasta Y-lannosta hehtaarille on yleensä pienentänyt satoa 200-300 kg. Kauralajikkeet ovat tässäkin suhteessa käyttäytyneet huomattavasti yhtenäisemmin kuin ohralajikkeet. Suuremmalla typpitasolla on esiintynyt jo varsin paljon lakoutumista. Lannoitetypen lisäys 80 kg:sta 160 kg:aan hehtaarille on lisännyt jyvän kuiva-aineen valkuaispitoisuutta vain 0.5 prosenttiyksiköllä.

2.4 Suositeltavat kevätvilja- ja hernelajikkeet Lounais-Suomeen

- Kevätvehnä: Ruso, yleislajike, melko aikainen, lujakortinen
Tähti, lujakortinen, erittäin kestävä sakoluku, myöhäisyytensä vuoksi soveltuu vain edullisille kasvupaikoille
- Ohra: Ingrid, hyvien maiden mallas- ja rehuohra
Pomo, menestynyt kokeissa viime aikoina melko hyvin, ei kuiville kasvupaikoille ilman sadetusta, rehu- ja mallasohra
Karri, mallas- ja rehuohra, ei ole kuivuuden arka, lakoutuu helposti, tähkkäidännän kestävä, mallasohraksi kasvupaikoille, mihin Ingrid ei sovellu vaateli-aisuutensa takia
Arvo, satoisa, melko myöhäinen, ei ole kuivuuden arka, hyvälaatuinen rehuohra
Paavo, rehuohra, jonka jyvän valkuaispitoisuus kuitenkin pieni
Hankkija 673, aikainen Otran korvaaja
Suvi, aikainen rehuohra, lujan korren ansiosta soveltuu hyvin suojaviljäksi
- Kaura: Ryhti, erittäin lujakortinen, melko myöhäinen, hyvä yleislajike
Hannes, aikainen, ohutkuorinen
Risto, melko lujakortinen, soveltunee hietamaille paremmin kuin savimaille
Tiitus, aikainen, jyvän valkuaispitoisuus korkea, ei savimaille
Hankkija 73, Reima, Heikki, keskiaikaisia uusia lajikkeita, ei varsinaista viljelysuositusta, Heikillä ohutkuorinen jyvä
- Herne: Kiri, korkeakasvuinen, aikainen
Riitto, satoisa, kasvaa helposti liian pitkäksi
Rondo, aikainen, matala, ei kuiville paikoille
Ville, edellistä myöhäisempi, matala, ei kuiville paikoille
Simo, keskikorkea, myöhäinen, vasta alustavasti laskettu kauppaan

3. Herneen viljelytekniikka ja lajikkeet 1970-74

Kasvukausi 1974 oli herneen viljelylle vaikea, kuten monelle muullekin erikoisviljelylle. Heinäkuun runsaat sateet rehevöittivät herneen ja aiheuttivat varren liiallista pituuskasvua. Erikoisesti korkeavartisten herneiden kukinta jatkui pitkään. Ainoastaan aikaiset lajikkeet tuleantuivat edullisilla kasvupaikoilla puintikelpoisiksi ennen syyskuun pitkiä sadekausia. Herneen korjuu tuottikin yleisesti suuria vaikeuksia, eikä korjattu sato täyttänyt ruokaherneen vaatimuksia. Satotilaston mukaan hernesadon määrä muodostui kuitenkin Varsinais-Suomessa normaaliksi. Vuosi 1974 osoitti herneen viljelyssä olevan vaikeuksia ja riskitekijöitä, mutta toisaalta herneen pystyvän varsin hyvin taloudellisiin tuloksiin.

3.1 Hernelajikkeet

Vuodesta 1969 alkaen koeasemalla on vuosittain järjestetty herneen lajikekoe aito- tai hietasavella. Maan viljavuusluvut ovat olleet keskimäärin seuraavat: pH 6.0, Ca 2180, K 290, P 9.5 ja Mg 380.

Vuonna 1969 herneen lannoituksena oli pelkkä PK-lannoitus ja herne-

Taulukko 14. Hernelajikkeiden sadot 1970-74

Lajike	1970	1971	1972	1973	1974	Keskimäärin 1970-74	
						kg/ha	suhdel.
Korkeat lajikkeet							
Kiri	4760	3960	4310	3220	4480	4150	100
Riitto	87	125	104	123	112	4520	103
Lotta 1)	-	-	97	121	99	(4320	104)
Jo 6580	79	110	97	109	95	4010	97
Jo 6601	78	103	85	106	113	3990	96
Puolikorkeat lajikkeet							
Simo	78	115	112	130	114	4460	108
Hja 10955	-	121	83	124	106	(4440	107)
Hja 10953 1)	-	-	107	128	126	(4960	120)
Hja 10960	-	-	113	126	125	(4990	120)
Matalat lajikkeet							
Rondo	85	107	103	111	99	4150	100
Ville	85	94	86	96	107	3870	93
Jo 9161	-	-	101	131	106	(4610	111)

1) keltasiemenisiä

Taulukko 15. Tuloksia hernelajikkeiden ominaisuuksista 1970-74

Lajike	Lako-% 1970-74	Varren pituus cm	Kasvu- aika d	Tsp g	Sadosta virhee- töntä %	Keitto 1) 60 min. 1972-74	Valk. % 1972-73
Korkeat lajikkeet							
Kiri	60	111	91	223	79	85	27.0
Riitto	62	119	+5	218	81	88	25.7
Lotta	58	102	-1	208	73	86	26.4
Jo 6580	63	119	+2	239	82	92	25.9
Jo 6601	62	114	+2	221	84	91	27.1
Puolikorkeat lajikkeet							
Simo	29	62	+7	215	81	83	26.4
Hja 10955	37	56	+5	236	82	87	25.9
Hja 10953	49	54	+1	246	82	89	26.8
Hja 10960	56	65	+7	240	77	82	25.7
Matalat lajikkeet							
Rondo	48	43	0	309	79	82	23.7
Ville	44	43	+4	280	81	87	26.5
Jo 9161	42	45	+2	273	81	75	24.8

1) Pehmennyt prosenttia keitetessä tislatussa vedessä 60 min., liotus vedessä sitä ennen 18 tuntia.

sato oli kuivan kesän jälkeen vain 600-1000 kg/ha. Kuivan alkukesän aikana herne kärsi kovaa typen puutetta. Vuodesta 1970 alkaen herneen lajikekokeissa on käytetty rivilannoitusta Y-lannoksilla, joissa on ollut typpeä 90-100 kg/ha. Vuodesta 1971 alkaen herneen lajike- ja muut kokeet on korjattu puimurilla. Tulokset lajikekokeista on koottu taulukoihin 14-15.

Koeaseman kokeissa vuosina 1970-74 Riitto on ollut satoisin korkeakasvuisista herneistä. Riiton sato on ollut 9 % suurempi kuin Kirin, joka puolestaan on voittanut vuosina 1970-73 Kallen 6 prosentilla. Kiri on tuleentunut aikaisemmin kuin Riitto, eikä siinä ole ollut aivan yhtä pahaa jälkikasvua ja -kukintaa kuin Riitossa. Korjuuteknillisesti Kiri on pieni askel oikeaan suuntaan, joskin se on saavutettu pienemmän sadon kustannuksella.

Keltasiemeninen Lotta on ollut päivän Kiriä aikaisempi, sen varsi on ollut 10 cm lyhyempi kuin Kirin ja sato suunnilleen Kirin luokkaa. Keltasiemenisenä sille tuskin kuitenkaan löytyy käyttöä ruokaherneenä.

Uudet linjat, Jo 6580 ja Jo 6601 edustavat Kirin ja Riiton välimuotoa. Ne ovat pehmenneet keitetessä muita nopeammin. Herneen korjuuvaikeuksiin ne eivät kuitenkaan voi tuoda helpotusta.

Matalista herneistä Rondo on antanut yhtä suuria ja Ville 7 prosenttia pienempiä satoja kuin Kiri. Kuitenkin vuonna 1974 Ville voitti Rondon satoisuudessa 8 prosentilla. Ville on tuleentunut 4 päivää myöhemmin kuin Rondo. Vuonna 1974 molemmat saatiin puiduksi ennen 4/9 alkanutta sadekautta. Varren korkeudessa näiden lajikkeiden välillä ei ole ollut eroa. Koska Ville on menestynyt koeaseman kokeissa heikommin kuin Rondo, se ei ole lisännyt matalavartisten herneiden viljelymahdollisuuksia savimailla, joilla matalat herneet poutakesinä helposti jäävät liian lyhyiksi eivätkä anna tyydyttävää satoa.

Viime vuosien kokeissa on ollut useita keskikorkean hernetyypin numerolajikkeita. Näistä Simo on ensimmäisenä laskettu kauppaan. Simon sato on suuri, varsi sopivan korkea pysyen tyydyttävästi koholla maasta. Kasvukausi 1974 osoitti, että Simo on vähän liian myöhäinen, jouduttiinhan se puimaan 13/9 varsin vihantana, jolloin puintikosteus oli 49 %. Myös keskikorkeaa linjaa Hja 10955 voidaan pitää lupauksena. Sen sijaan Hja 10953 on keltasiemeninen ja Hja 10960 liian rentovartinen.

Viime kesä osoitti, että korkeakasvuiset hernelajikkeet pitäisi korvata keskikorkeilla. Niiden saaminen yleiseen viljelyyn kestää kuitenkin vielä muutaman vuoden.

3.2 Herneen tukikasvit

Runsaan lakoutumisen välttämiseksi herneen viljelyä on kokeiltu myös tukikasvin kanssa. Korjuu puimurilla voisi siten helpottua ja ruokaherneen vaatimukset täyttävän sadon saanti varmistua. Koeasemalla on aloitettu tukikasvien kokeilu eri hernetyyppien viljelyssä 1972. Kokeisiin on kylvetty eri siemenseokset herneestä ja kaurasta. Myös kevätvehnää, ohraa ja kevättrypsiä on kokeiltu herneen tukikasvina. Lannoituksena on ollut 600 kg/ha tasaväkevää (15-15-15) super Y-lannosta. Korjuu on tapahtunut viljakokeiden korjuussa yleisesti käytetyllä Hege-puimurilla. Tulokset ovat taulukoissa 16 - 19.

Herneen ja kauran siemenseoksia muodostettaessa on ollut lähtökohdiana herneen normaali kylvötiheys 120 kpl/m², johon on lisätty kauraa

Taulukko 16. Satotulokset herneen ja kauran siemenseoskokeista vuosina 1972-74.

Herne+ kaura ¹⁾ % %	K i r i		V i l l e		Hja 10955	
	Herne- sato	+ Kaura- sato	Herne- sato	+ Kaura- sato	Herne- sato	+ Kaura- sato
100 + 0	3650	+ 0	3180	+ 0	3500	+ 0
100 + 20	3010	+ 930	2170	+ 1960	3030	+ 1570
80 + 20	2760	+ 1080	1930	+ 2020	2640	+ 1750
100 + 35	2500	+ 1380	1570	+ 2650	2330	+ 2220
65 + 35	2210	+ 1910	1160	+ 2990	1930	+ 2670
100 + 50	2330	+ 1630	1410	+ 2970	2020	+ 2600
50 + 50	1670	+ 2640	860	+ 3660	1380	+ 3270

1) Hernettä ja kauraa prosenttia herneen ja kauran normaalisiin määristä

tukikasviksi 20, 35 tai 50 prosenttia kauran normaalista kylvötiheydestä, 500 kpl/m². Kauran lisäys tukikasviksi on tehty joko vähentämättä tai vähentämällä vastaavasti herneen siemenmäärää.

Kauran lisäys herneen tukikasviksi on vähentänyt huomattavasti hernesatoa. Matalavartisen Villen sato on pienentynyt selvästi enemmän kuin Kirin ja keskikorkean hernelinjan Hja 10955. Vastavasti on tullut tilalle kauraa, mutta kokonaissato on ollut melko riippumaton herneen ja kauran osuuksista kylvösiemenessä. Tavoitteeksi olisi asetettava sato, jossa olisi noin puolet hernettä ja puolet kauraa. Silloin tukikasvi olisi riittävä tukemaan hernettä eikä toisaalta hernesato muodostu vielä liian pieneksi.

Taulukko 17. Hernesadon laatu herneen ja kauran siemenseoskokeissa 1972-74

Herne + kaura % %	Sadossa virheetöntä hernettä prosenttia			Keitto 60 min.	Valk.-% 1972-73
	Kiri	Ville	Hja 10955	Pehmennyt %	
100 + 0	79	76	70	80	26.7
100 + 20	75	78	75	86	26.2
80 + 20	79	78	78	84	26.6
100 + 35	76	77	74	86	25.9
65 + 35	77	78	77	86	26.1
100 + 50	71	78	75	87	25.9
50 + 50	81	79	78	88	26.7

Vuosina 1972 ja 1974 oli usean päivän runsaita sateita herneen korjuuvaiheessa. Kun jo aikaisemmat sateet olivat aiheuttaneet jälkikasvua, ei puimurilla korjaten saatu ruokaherneeksi kelpavaa satoa. Ruokaherneessä saa olla roska- ja rikkaherneitä yhteensä enintään 20 % eli virheettömän osuuden tulee olla vähintään 80 %. Vuonna 1973 virheettömän herneen osuus oli noin 84 %. Silloin virheettömän osuutta alensi ennen kaikkea kääriäisten vioitukset, joita oli noin 13 %. Tätä prosenttilukua olisi voitu pienentää oikeaan aikaan tehdyillä ruiskutuksilla.

Tähän asti saatu tulos ei ole vielä osoittanut, voidaanko tukikasvin avulla ratkaisevasti parantaa hernesadon kuntoa. Korkeakasvuisella Kirillä ei ole käynyt näin vaan pikemminkin päinvastoin. Tukikasvi ei ole onnistunut pitämään hernetä pystyssä. Villen ja keskikorkean linjan Hja 10955 sadon kuntoa tukikasvi on vähän parantanut. Pienentäessään herneen rehevyyttä tukikasvi kriittisinä korjuukausina jossain määrin varmistaa, että herne yleensä saadaan korjatuksi.

Taulukkoon 18 on tehty taloudellinen laskelma kauran käytöstä herneen tukikasvina. Laskelmassa 1 on oletettu, ettei puhdaskasvustona ja kauran kanssa viljellyn hernesadon välillä ole kuntoeroja, vaan molemmista puolet kelpaa ruokaherneeksi ja puolet rehuherneeksi. Laskelmassa 2 oletetaan kauran käytön herneen tukikasvina pienentäneen rehuherneeksi menevän osuuden kolmannekseen.

Varovaisesti laskien ruokaherneen viljelijähinnaksi on saatu laskelmassa 1 1,20 mk/kg ja kauran kanssa viljellyn herneen hinnaksi laskelmassa 2 1,40 mk/kg. Herneen siemenen hintana on käytetty 3,40 mk/kg ja kauran 0,50 mk/kg sekä kauran siemenen 0,85 mk/kg. Näin on päästy taulukon 18 nettosatoihin, joissa markkoiksi muunnetusta kokonaissadosta on vähennetty siemenkustannus.

Taulukko 18. Nettosatojen suhdeluvut herneen ja kauran siemenseoskokeissa 1972-74.

Herne %	+	Kaura %	L a s k e l m a 1			L a s k e l m a 2		
			Kiri	Ville Hja 10955	Hja 10955	Kiri	Ville Hja 10955	Hja 10955
100	+	0	3560	2680	3180	3560	2680	3180
100	+	20	91	90	106	107	106	125
80	+	20	89	89	101	104	103	117
100	+	35	79	75	89	93	87	104
65	+	35	85	78	93	97	87	105
100	+	50	76	73	83	89	84	95
50	+	50	80	83	85	89	89	94

Suurin markkoiksi muunnettu sato, josta siemenkustannus on vähennetty, on saatu Kirin ja Villen viljelyssä ilman kauraa, ellei tukikasvin käyttö ole parantanut hernesadon laatua (Laskelma 1). Parhaiten tukikasvin käyttö näyttää onnistuneen keskikorkean herneytyypin kanssa.

Taulukko 19. Herneen tukikasvit 1972-74

Tukikasvi	K i r i		V i l l e		S i m o Hja 10955	
	Herne- sato	+ tukik. sato	Herne- sato	+ tukik. sato	Herne- sato	+ tukik. sato
Ei tukikasvia	3690	+ 0	3180	+ 0	3500	+ 0
Kaura, Tiitus	2740	+ 1060	2170	+ 1960	2330	+ 2220
Ohra, Pomo	2160	+ 1860	1570	+ 2230	2310	+ 2040
K-vehnä, Ruso	2630	+ 1050	2670	+ 1110	3340	+ 1000
Kevätrypsi	2860	+ 270	1840	+ 690	2310	+ 600

Kirin kanssa on kylvetty tukikasvia 40 %, Villen 20 %, Simon ja Hja 10955:n 30 % tukiviljan normaalista siemenmäärästä, kevätrypsiiä on kylvetty vastaavasti 4, 2 ja 3 kg/ha. Kiriä on kylvetty tukikasvin kanssa 80 % ja muita 100 % normaalisiemenmäärästä.

Parhaiten herneen tukikasviksi näyttää soveltuvan aikainen, lujakortinen kauralajike (Tiitus). Korkeille lajikkeille sopivan kauramäärän valinta on vaikeinta, tähänastisten tulosten mukaan 80-90 kg/ha kauraa lienee lähinnä sopivin. Keskikorkeilla lajikkeilla kauramääräksi riittää 50-60 kg/ha ja matalilla lajikkeilla 30 kg/ha. Kun kauraa kylvetään herneen tukikasviksi 30-40 kg/ha, ei ole syytä vähentää herneen siemenmäärää, sen sijaan 40 kg:n ylittävä osa on syytä vähentää herneen siemenmäärästä.

Ruso-kevätevehnän viljely herneen tukikasvina voi onnistuakin, mutta usein kevätvehnä jää herneen joukossa liian harvaksi, eikä toimi kunnolla tukena. Pomo-ohra nopeasti kasvavana ja lehtevänä on varjostanut hernetä liikaa, joten hernesato on jäänyt pienemmäksi kuin kauran kanssa viljeltynä. Pomo ei myöskään ole pystynyt riittävästi pystyssä. Kevätrypsin ja herneen yhdysviljely ei ole onnistunut ja kevätrypsin sato on jäänyt muutamaan sataan kiloon hehtaarilta. Kevätrypsin viljely herneen seassa on estänyt rikkakasvien torjunnan ja lisännyt tarvetta tuholaisten torjuntaan.

Koeaseman tulokset eivät anna selvää vastausta kysymykseen,

tuleeko hernetä viljellä puhdaskasvustona ilman tukikasvia vai tukikasvin kanssa. Sää- ja muista tekijöistä riippuu, kumpi viljelnytapa antaa taloudellisesti edullisemmän tuloksen.

3.3 Herneen typpilannoitus

Herne on yleensä typen osalta omavarainen kasvi. Alkukesän aikana herne voi kuitenkin kärsiä typen puutetta. Antamalla kylvön yhteydessä rivi- tai kylvölannoittimella typpeä herneelle, voidaan tämänkin puute poistaa. Asiaa on myös kokeellisesti selvitetty koeasemalla 1971-74. Aluslannoitus on ollut kokeissa 600 kg/ha superfosfaattia tai PK-lannosta. Typpi on annettu oulunsalpietarina ja rivilannoituksena. Hernelajikkeina on ollut kokeissa 1971 Riitto ja 1972-74 Kiri ja Ville. Kokeet ovat olleet aito- tai hietasavella.

Taulukko 20. Tuloksia herneen typpilannoituskokeesta 1971-74

Typpi- lannoitus	Hernesato		Lann. kustannus mk/ha	Nettosadon lisäys mk/ha	Hernesato 1974	
	kg/ha	lisäys kg/ha			kg/ha	lisäys
0	3400	-	-	-	3370	
100 Nos	3540	+140	+180:-	+35:-	+145:-	3600 +230
200 Nos	3630	+ 90	+110:-	+35:-	+ 75:-	3840 +240
300 Nos	3730	+100	+125:-	+35:-	+ 90:-	3960 +120
400 Nos	3830	+100	+125:-	+35:-	+ 90:-	4080 +120

Vuodesta toiseen herneestä on saatu typpilannoituksella sadonlisäys, joka on ollut 3-4ertainen kustannuksiin verrattuna. Typpilannoitus ei ole lisännyt haitallista jälkikasvua tai jälkikukintaa. Antamalla herneelle keväällä rivi- tai kylvölannoittimella typpeä Y-lannoksessa 50-60 kg/ha varmistetaan herneen typen saanti kuivankin alkukesän aikana. Viljeltäessä hernetä tukikasvin kanssa typpimäärä saa olla usein edellistä suurempi. Esimerkiksi booripitoinen super Y-lannos (10-20-20) on herneelle sopivaa.

3.4 Herneen kylvötiheys eli siemenmäärä

Herneen kylvötiheydestä on koeasemalla saatu kolmen vuoden tulokset aito tai hietasavelta.

Taulukko 21. Hernesadot kg/ha kylvötiheyskokeissa 1972-74

Kylvetty kpl/m ²	Taimia kpl/m ²	Riitto	Kiri	Hja-linja	Ville
130	135	4260	3800	4460	4420
100	104	4340	3830	4610	4270
70	79	4310	3720	4420	4060

Kylvötiheyskokeiden jatkuttua kolme vuotta näyttää korkeakasvuisten lajikkeiden (Riitto, Kiri) sopiva kylvötiheys olevan koeaseman olosuhteissa 90-100 kpl/m², keskikorkeiden 100-110 kpl/m² ja matalakasvuisten 110-120 kpl/m². Siemenmääräksi muunnettuna nämä vastaavat keskimäärin Riitolla ja Kirillä 220 kg/ha, Simolla 230 kg/ha ja Villellä 320 kg/ha.

3.5 Herneen viljely rehuksi

Viime vuosina on ollut maamme reutilanteessa valkuaisvajausta. Samanaikaisesti alkoi yleismaailmallinen valkuaispula ja valkuaisrehujen hintojen nousu. Asiaa selvitellyt valtion toimikunta ehdottaakin osaratkaisuna valkuaisuotannon lisäämiseksi herneen viljelyä rehuksi. Tämä merkitsisi herneen tuotannon moninkertaistamista nykyisestä laajuudesta. Ruokaherneen kulutushan on ollut viime vuosina noin 8 milj. kiloa, kun taas reuherneen tuotannossa tavoitteen tulee olla 40-50 milj. kiloa, jotta sillä alkaisi olla todella merkitystä.

Vuonna 1974 koeasemalla järjestettiin reuherneen lajikekoe, jossa viljeltiin ruoka- ja reuhernelajikkeita kauran kanssa. Ryhti-kauraa kylvettiin kokeeseen 300 kpl/m² eli 110 kg/ha ja hernetä 50 kpl/m² eli lajikkeesta riippuen 80-120 kg/ha. Tavoitteena oli kaurakasvusto, jossa seassa on reuhernettä. Lannoitus oli normaali viljan lannoitus, 600 kg/ha tasaväkevää (15-15-15) super Y-lannosta.

Taulukko 22. Tuloksia reuherneen lajikekokeessa 1974

Lajike	Hernesato kg/ha	Kaurasato kg/ha	Lako %	Hernesadon kunto	
				Virheet- tömiä %	Särkyneitä %
Reuherneet					
Violetta	3170	2460	90	96	4
Bello	2450	3770	80	94	3
Timo	1050	5570	55	98	1
Ruokaherneet					
Riitto	3040	3350	85	88	10
Kiri	1610	4490	62	95	3
Simo	1390	4910	61	92	6
Hja 10955	1260	5560	62	93	5

Keskimäärin rehu- ja ruokahernelajikkeet antoivat suunnilleen saman tuloksen. Rehuherne Violetta ja ruokaherne Riitto kasvoivat liian rehevästi, lakoutuivat ja kaura jäi osaksi niiden alikasvustoksi. Tällaisen kasvuston puinti tuotti vaikeuksia. Muut lajikkeet kasvoivat kauran kanssa tasapainoisesti. Kaikista saatiin hernetä 1000 kg/ha, mikä oli tavoitteena. Sen lisäksi kaurasta saatiin lähes normaali sato. Rehuhernelajikkeita viljeltiin myös puhtaana kasvustona, jolloin sadossa oli keskimäärin 11 % homeisia, kun taas kauran kanssa viljellyssä hernesadossa oli homeisia vain 2 %.

Herneen viljelyn rehuksi tulisi pääasiassa perustua herne-kauran viljelyyn. Tällöin herneen siementä sopinee kylvää 60-100 kg/ha, kauraa 120-150 kg/ha. Mitä reheväkasvuisempi hernelajike on, sitä vähemmän sitä on kylvettävä kauran kanssa viljeltäessä. Vuoden 1974 lajikekoe osoitti, että näin on mahdollista saada hernetä 500-1000 kg/ha, mikä lisäisi valkuaissatoa yli kymmenellä prosentilla pelkkään kaurasatoon verrattuna. Riitto ja Kiri soveltuvat varsin hyvin myös rehuherneeksi. Jos 20 % kaura-alasta saataisiin korvatuksi tällaisella herne-kauralla, kohoaisi rehuherneen vuosituotanto 50 milj. kiloon.

Vuosi 1974 osoitti herneen viljelyssä olevan vaikeuksia ja riskitekijöitä enemmän kuin viljanviljelyssä, mutta toisaalta herneen pystyvän nykyisin hinnoin ja laatuvaatimuksin varsin hyviin taloudellisiin tuloksiin. Tärkeänä ehtona on kuitenkin, että myös rehuherneeksi joutuneet erät saadaan markkinoiduksi herneen korkeaa valkuaispitoisuutta vastaavalla hinnalla.

